

Međunarodna mreža muzejske dokumentacije Isprazni san ili ostvariva ideja?

Susanne Peters

Dokumentacijski centar ICOM-UNESCO
Pariz

Niže navedene ideje – s naglaskom na UNESCO-ICOM-ov Dokumentacijski centar – ishod su prilično pragmatičnog pristupa za koji autor vjeruje da je pogodan za ovo prilično složeno pitanje. Jednom kada budu postavljeni osnovni principi, odgovarajuća doza fleksibilnosti i domišljatosti će bez sumnje biriti korisna da bi se bilo koji projekt stvarno i proveo.

Što su onda današnje okolnosti koje čine stvaranje međunarodne mreže muzejske dokumentacije privlačnime u očima sve većeg broja ljudi? Prvo, postoji značajan rad na publikacijama, širenje i pojačana interdiscipliniranost samog predmeta.

Kada je osnovan ICOM, prije četrdesetak godina, gotovo ništa nije bilo napisano o putujućim izložbama – a sada imamo pristup bazi podataka posvećenoj toj temi, nema mnogo publikacija iz 40-ih i 50-ih godina koje opisuju ponašanje posjetilaca u muzejima – a danas Istraživački centar u Sjedinjenim Američkim Državama usmjerava velik dio svoje pažnje na to pitanje. Mogli bi se navesti i mnogi drugi primjeri u vezi s konzerviranjem, obrazovanjem itd. Druga realnost s kojom se moramo suočiti, a koja, čini se, zahtijeva da suradnja bude obavezna, ekonomske je prirode. Sa stalnim smanjenjem stvarno raspoloživih financijskih sredstava, većina dokumentacijskih centara mora ograničiti troškove za osoblje i kupovinu. Kako mogu, dakle, služiti rastućoj potrebi za sve većom masom izvora informacija? Dodatna otegotna okolnost je ovdje saznanje da se mnogo posla ponavlja, uz manje varijante, i da bi se lakše obavljao kada bi se zadatak podijelio.

Na drugačijem, ali ne manje važnom nivou, imamo zahtjev za bibliografskim pregledom nad nekom disciplinom. Dok postoji trend specijalizacije i u muzejskoj mreži – a rastući broj specijaliziranih bibliografija izdanih ovih dana to potvrđuje – potreba za održavanjem visokog stupnja bibliografskog pregleda cjelokupnog područja ne može se predvidjeti. Nemojmo zaboraviti da postoji nekoliko visoko specijaliziranih disciplina čija je literatura vrlo uspješno organizirana da omogući takav pregled i lak pristup podacima na međunarodnom nivou. Jedan od najboljih primjera je, po općem mišljenju, Index medicus i njegova kompjuterizirana verzija, Medline, gdje se može naći opsežna zbirka referencata za medicinsku literaturu, gotovo u čitavom svijetu unatoč izvjesnoj pristranosti prema Zapadu. Na području muzejske dokumentacije UNESCO-ICOM-ov Dokumentacijski

centar je u velikoj mjeri zadovoljio potrebu da se zna što je na raspolaganju u prošlosti. Danas je kombinacija takozvane eksplozije informacije, ekonomskog i prostornog ograničenja i činjenice da Centar evidentira u svojoj bazi podataka samo materijal koji se ondje nalazi, umanjila njegovu ulogu kao posrednika kod bibliografskog pregleda. Pa kada govorimo o suradnji, trebali bismo to činiti ne samo u smislu pomažanja jednih drugima kao dokumentacijski centri, nego prije svega s namjerom da pomognemo struku nabavom opširnog popisa njene literature.

Čini mi se da postoji rašireno opće mišljenje da bi međunarodna mreža muzejske dokumentacije bila prikladno sredstvo za svladavanje poteškoća i ograničenja nametnutih navedenim faktorima. Ali da bismo došli do mreže, moramo otpočeti suradnju zasnovanu na strukturi i u okviru unutar kojega će se izvršavati posao, naročito ako svi suradnici podjednako trebaju izvući korist iz svog uloženog truda.

Niže su ukratko navedeni prijedlozi kako bi se postojeća struktura – UNESCO-ICOM-ov Dokumentacijski centar – mogla iskoristiti i nadopuniti da omogući uspješan rad mreže među muzejskim dokumentacijskim centrima.

Kada je 1982. godine UNESCO-ICOM-ov Dokumentacijski centar počeo svoj program kompjuterizacije, to nije učinjeno jednostavno da se olakša i ubrza rad Centra, nego imajući na umu ideju o stvaranju mreže s drugim muzejskim dokumentacijskim centrima. Tako je učinjen prvi korak u dobrom smjeru stvaranjem čvrste osnove na kojoj se može graditi dalje. Otada su učinjeni i dalji potezi. Ad hoc grupa u vezi s muzejskim dokumentacijskim centrima, koja se sastala u Parizu 1985. godine, formalno se osnovala kao Radna grupa unutar Dokumentacijskoga komiteta Međunarodnoga muzejskog savjeta (CI-DOC) 1986. godine. Grupa se sastala u travnju 1987. godine i ponovno 20–23. rujna 1987. u Cambridgeu, u Velikoj Britaniji, za vrijeme godišnje skupštine CI-DOC-a.

Jedan od ciljeva grupe je formiranje mreže kataloga i indeksa da se pomogne UNESCO-ICOM-ovu Dokumentacijskom centru sa što pravodobnijim izdavanjem Međunarodne muzeološke bibliografije. Trenutačno jedan muzejski dokumentacijski centar aktivno surađuje (Danski muzejski savjet) i nekoliko drugih je iskazalo namjeru da slijede taj primjer (između njih Biblioteke nacionalnih muzeja Kanade, Nordijski muzej, Švedska, i Muzejski dokumentacioni

centar u Zagrebu, Jugoslavija). Zadaci unutar projekta su dvojaki i dokumentacijski centri koji surađuju:

1. pomažu pri izboru važnih dokumenata za uključivanje u bazu podataka i ICOM-ovu bibliografiju i

2. nabavljaju kataloške detalje i detalje za indekse o tim dokumentima (a ponekad i sam dokument) za Centar.

Na prvi pogled postupak može izgledati skrojen za potrebe UNESCO-ICOM-ova Dokumentacijskog centra i ne puno više. Međutim, razviti takvu osnovnu strukturu u valjanu mrežu koja će služiti nacionalnim dokumentacijskim muzejskim centrima na više načina nego što je samo nabavljanje Međunarodne muzeološke bibliografije napravljene u Centru, samo je logičan korak dalje. Nije samo san zamisliti ICOM-ove bibliografske podatke upotpunjene fundusom različitih nacionalnih muzejskih dokumentacijskih centara i tako zajednički stvoriti ključ do literature ove profesije. Održivost mreže zasnovane na toj strukturi nije u pitanju. Drugim riječima, postoje tehnička sredstva ali i spremnost UNESCO-ICOM-ova Dokumentacijskog centra da djeluje kao koordinator. Nadalje su bitne diskusije u vezi s potrebama nacionalnih dokumentacijskih centara te s razvojem načina djelovanja povoljnog za sve i, konačno, premda ne manje važno, s obavezom preuzimanja određenih odgovornosti kako bi se održala mreža.

Svatko će se složiti da je osnovni uvjet za međunarodnu muzejsku mrežu upotreba standardiziranog formata u smislu kompjuterskog softwera, postupaka katalogiziranja i terminologije indeksa. Software CDS/ISIS bibliografskih sistema, napravljen u UNESCO-u i korišten u UNESCO-ICOM-ovu Dokumentacijskom centru, dokazao se kao svestrano oruđe za unos i dobivanje podataka i za stvaranje Međunarodne muzeološke bibliografije u prerađenom obliku. Dok Centar na ovom stupnju koristi samo UNESCO-ov kompjuter centralne jedinice za djelatnosti svoje knjižnice, može se nabaviti mikroverzija (Mini-Micro CDS/ISIS) i upotrijebiti na IBM kompatibilnim personalnim kompjuterima. Trenutačno ICOM istražuje mogućnost distribucije tog softwera (nekomercijalne organizacije mogu ga nabaviti besplatno od UNESCO-a) tako što bi djelovao kao žarišna točka za svoje članove. Traži se i vanjski pristup UNESCO-voj centralnoj jedinici, i oba nastojanja će bez sumnje uspjeti ako muzejski dokumentacijski centri budu pokazali dovoljan interes da prime software i/ili dobiju pristup bazi podataka izvana. U drugu ruku, s obzirom na zajedničke standarde katalogiziranja i izrade indeksa, UNESCO-ICOM-ov Dokumentacijski centar može ponuditi izbor pomagala kao svoj tezaurus (zasnovan na ICOM-ovoj shemi za

klasificiranje, usvojenoj u mnogim muzejskim dokumentacijskim centrima u svijetu), te Priručnik za katalogiziranje i izradu indeksa za CDS/ISIS sistem. Ne predviđa se nikakva veća poteškoća pri prilagođavanju tih publikacija potrebama mreže.

Prijedlog o stvaranju mreže muzejske dokumentacije zasnovane na postupcima kojima se koristi UNESCO-ICOM-ov Dokumentacijski centar ili bilo koji prijedlog što se toga tiče, jamčit će neku vrstu prethodnog istraživanja ili pokusne studije da dokaže svoju prikladnost u praktičnom smislu. Ovdje se predlaže da bi posebna CDS/ISIS baza podataka, koju je nedavno sastavio Centar za podršku Radne grupe CIDOC Dokumentacijskog centra i uz pomoć Sekcije za razvoj dokumentacijskih sistema UNESCO-a bila vrlo prikladna za tu svrhu. Baza podataka je predviđena da tvori jezgru jedinstvenoga kataloga serijâ podataka specificiranoga prema temama, oruđe koje za dokumentaliste i muzejske stručnjake već jako kasni. Baza podataka se trenutačno sastoji od referenca za 115 naslova muzeoloških časopisa primljenih u Centru, dajući relevantne bibliografske informacije i detalje o onome što on posjeduje. Katalog je bio predstavljen na CIDOC-ovu sastanku u Cambridgeu prije no što su poslani pozivi nacionalnim muzejskim dokumentacijskim centrima da se dopune onime što posjeduju. Zamišljeno je da se na početku upotrebljavaju posebni listovi za kodiranje i prosljeđuju Centru za unos podataka, ali da se onda sve više omogućava direktan on-line pristup ili nabava kompjuterskih disketa. Ova manja i jednostavnija mreža bez sumnje će osigurati korisnog vodiča za postizanje složenije verzije potpuno razgranate međunarodne mreže muzejske dokumentacije.

Da se ukratko sažmu glavne ideje za istraživanje i da se osigura probni plan za mrežu zasnovan na mehanizmima koje koristi UNESCO-ICOM-ov Dokumentacijski centar potrebni su sljedeći koraci:

1. određivanje predstavnika nacionalnih muzejskih dokumentacijskih centara koji žele sudjelovati u aktivnostima bibliografske mreže,

2. njihov pristanak na primjenu standarda katalogizacije i izrade indeksa korištenih u UNESCO-ICOM-ovu Dokumentacijskom centru,

3. njihov prilog zajedničkom katalogu muzeoloških časopisa i/ili ICOM mreži za katalogiziranje i izradu indeksa (početno zamišljeno na listovima za kodiranje napravljenim u Centru),

4. zajednički trud da bi se postigao vanjski pristup bibliografskoj bazi podataka UNESCO-ICOM-ova Dokumentacijskog centra održavanoj na UNESCO-vu kompjuteru centralne jedinice,

5. konačno usvajanje mini-micro verzije CDS/ISIS softwarea da se omoguće informacije (pod 3) na kompjuterskoj disketi,

6. suglasnost o bilo kojem drugom pitanju u vezi s mrežom koje se može pojaviti u budućnosti i doprinos njegovu rješavanju.

Iako je UNESCO-ICOM-ov Dokumentacijski centar spreman koordinirati djelatnost mreže, ipak će biti potrebno i savjetodavno tijelo za mrežu. Ovdje se podržava mišljenje kako je spomenuta Radna grupa CIDOC Dokumentacijskog centra pogodna i osposobljena da služi kao forum i odbor za ispitivanja, s obzirom na njenu stručnost i međunarodni karakter.

Nema sumnje da postoje drugi načini stvaranja međunarodne mreže muzejske dokumentacije, i svrha budućih seminara djelomično će biti da ih predlažu i o njima diskutiraju, ali ovdje je prikazan mogući način postizanja toga spajanjem nastojanja pojedinih zemalja s onima UNESCO-ICOM-ova Dokumentacijskog centra, biblioteke koja ima dugotrajno iskustvo na tom polju i koja može ponuditi odgovarajući okvir djelatnosti. Uz to ona ima pristup međunarodnoj zajednici muzejskih profesionalaca preko ICOM-ovih nacionalnih i međunarodnih komiteta, koji će pružiti svoje stručno iskustvo ako bude potrebno.

U zaključku autor bi vrlo rado zagovarao uklanjanje upitnika iz naslova ovog članka i zamijenio ga uskličnikom: koji se god put uzme da bi se ostvarila sredstva za opsežnu zbirku i širenje muzejskih informacija, po samoj definiciji nacionalni muzejski dokumentacijski centri bit će kameni-temeljci međunarodne mreže muzejske dokumentacije.

Prijevod s engleskog jezika: Dora Maček

Bilješka

Ovaj članak sadašnjeg pročelnika UNESCO-ICOM-ova Dokumentacijskog centra prvobitno je pripremljen kao prilog seminaru koji je organizirao ICOM-ov Međunarodni komitet za muzeologiju (ICOFOM) 7. rujna 1987. godine u Stockholmu pod naslovom Nacionalni muzejski dokumentacioni centri – kameni-temeljci Međunarodne mreže muzejske dokumentacije?

Muzeji i računala*

Zbyněk Z. Stránský

Moravski muzej
Brno

Računala popunjavaju naš svijet. Prodiru u razne sfere naše djelatnosti i udomaćuju se čak i u našim domaćinstvima: neće potrajati dugo i osobno računalo će postati nešto tako normalno kao što su televizor ili stroj za pranje.

Kompjuter, međutim nije samo novo tehničko sredstvo već je istovremeno sredstvo koje stvara nove situacije u društvu. Od generacije do generacije modeli takvih računala približavaju se našem mišljenju. Zato se u vezi s petom generacijom koja se već rađa, govori o umjetnoj inteligenciji.

Danas si još ni ne možemo zamisliti što će sve ta tehnika uzrokovati. Zanima nas kakav to utjecaj ima odnosno može imati na muzejsku djelatnost. Već 1966. godine napisali su Sokal i Sneath u američkom časopisu Taxon: "Automatska obrada podataka u muzejima učinit će dubok zahvat u muzeologiji."

Razvoj je potvrdio ispravnost njihova predviđanja.

Stvaranje zbirki – jedna od bitnih strana muzejske djelatnosti – nikad nije moglo zaobići operacije s podacima dobivenim od predmeta zbirki.

Godine 1889. upotrijebio je Hollerith rupičastu karticu od strojne obrade popisa stanovništva u SAD-u. Istu tehniku upotrijebili su dvadesetih godina našeg stoljeća kod obrade ornitološkog i mineraloškog materijala. O korištenju rupičastih kartica pri operaciji s podacima o sadržaju herbara pisao je 1936. godine Grassl u Museums Journal.

Nakon drugoga svjetskog rata u većoj mjeri počinju prodirati mehanička sredstva za obradu velikog broja podataka. S kvantitativnim porastom javljali su se međutim i bitni nedostaci. Ali to je već bilo vrijeme kada je u razvoj prodrio novi faktor: automatsko računalo.

Prvo elektronsko računalo instalirano je na Pensilvanskom univerzitetu 1946. godine. No tek generacija računala iz godina 1958–1966. omogućavala je obradu velikog broja podataka. To je bio odlučujući moment za pokretanje eksperimenata za njihovu primjenu u muzejskoj djelatnosti.

Jedan od prvih muzeja koji je reagirao na te nove poticaje bio je Prirodoslovni muzej Smithsonian instituta u Washingtonu. Ondje je 1963. godine formiran odbor za automatsku obradu muzejskih podataka. Njegov rad naišao je na probleme vezane uz primjenu nove tehnike ali i na čisto muzejske probleme.

---

*Predavanje održano na seminaru Informacijski i dokumentacijski sistemi u muzejima Jugoslavije, u MDC-u, Zagreb, 1987. godine